

KAROL WOJTYŁA / JAN PAWEŁ II
WOBEC TRADYCJI KULTURY POLSKIEJ

pod redakcją

*Grażyny Halkiewicz-Sojak, Agnieszki Komorowskiej,
Bartłomieja Łuczaka, Michała Sokulskiego*

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu MIKOŁAJA KOPERNIKA

TORUŃ 2015

Recenzent:
Józef F. Fert

Redakcja wydawnicza:
Magdalena Mordawska

Zdjęcia:
Izabela Piskorska

Ilustracje:
reprodukcje obrazów Jacka Solińskiego z cyklu: Opiekunowie czasu

Indeks:
Michał Sokulski

Projekt okładki:
Danuta Kosińska

Na okładce wykorzystano reprodukcję obrazu Jacka Solińskiego Anioł Wspólnoty Jerozolimskiej w Paryżu, dwieście osiemdziesiątego ósmego dnia z cyklu „Opiekunowie czasu”

ISBN 978-83-231-3446-6

© Copyright by Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika
Toruń 2015

WYDAWNICTWO NAUKOWE UNIWERSYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA

Redakcja: ul. Gagarina 5, 87-100 Toruń
tel. (56) 611 42 95, tel./fax 611 47 05
e-mail: wydawnictwo@umk.pl

Dystrybucja: ul. Mickiewicza 2/4, 87-100 Toruń
tel./fax (56) 611 42 38, e-mail: books@umk.pl
www.wydawnictwoumk.pl

Druk i oprawa: Wydawnictwo Naukowe UMK

SPIS TREŚCI

Wprowadzenie (Grażyna Halkiewicz-Sojak)	7
--	---

I. W stronę całości

1. Jan Okoń, <i>Filary polskiego Kościoła XX wieku: prymas August Hlond, Adam Stefan Sapieha, Stefan Wyszyński i Jan Paweł II</i>	13
2. Marta Burghardt, <i>Wpływ środowiska wadowickiego i krakowskiego na wrażliwość artystyczną Karola Wojtyły/Jana Pawła II</i>	35
3. Krzysztof Dybciak, <i>Pisarstwo Karola Wojtyły/Jana Pawła II jako synteza głównych wzorów polskiej tradycji kulturalnej</i>	49
4. Andrzej Stoff, „Osoba i czyn” Karola Wojtyły jako inspiracja do refleksji teoretycznoliterackiej	63
5. Aleksander Sztramski, „Omnia nuda et aperta” – Franciszka Sawickiego fenomenologiczne analizy wstydlivosti i ich rola w twórczości filozoficzno-teologicznej i literackiej Karola Wojtyły/Jana Pawła II	81
6. Zofia Zarębianka, <i>Rodzaje i funkcje sygnałów biblijnych w twórczości poetyckiej Karola Wojtyły. Rekonesans</i>	99
7. Anna Kozłowska, <i>Styl artystyczny Karola Wojtyły wobec tradycji Jakuba Wujka</i>	109
8. Bernadetta Kuczera-Chachulska, <i>Mysł estetyczna Jana Pawła II – jej tradycje i konteksty (wybrane zagadnienia)</i>	127
9. Anastazja Seul, <i>Prawda, dobro i piękno w odwołaniach Jana Pawła II do literatury polskiej</i>	137
10. Katarzyna Jaworska, <i>Akt strzelisty w twórczości poetyckiej Karola Wojtyły. Obecność i znaczenie</i>	157

II. W stronę interpretacji

1. Olaf Krykowski, *Idea wolności a tradycja romantyczna w poemacie „Myśląc Ojczyzna...” Stanisława Andrzeja Grudy (Karola Wojtyły)* 173
2. Magda Nabiałek, *Pokonać granicę – dramaturgia mistyczna Juliusza Słowackiego a twórczość Karola Wojtyły* 189
3. Michał Sokulski, *Echa mesjanizmów: sarmackiego i romantycznego w wizji polskich dziejów Karola Wojtyły („Jeremiasz”)/Jana Pawła II (homilie z pielgrzymek do ojczyzny)* 209
4. Grażyna Halkiewicz-Sojak, *Echa Norwidowskiego poematu „Promethidion” w „Liście do artystów” Jana Pawła II* 233
5. Dorota Heck, *„Hiob” i „Jeremiasz”. Okupacyjne dramatopisarstwo Karola Wojtyły jako nawiązanie do literatury Młodej Polski* 245
6. Jan Ciechowicz, *Karol Wojtyła wobec Stanisława Wyspiańskiego* 259
7. Agnieszka Komorowska, *„Krakus” Cypriana Norwida i „Promieniowanie ojcostwa” Karola Wojtyły wobec Księgi Rodzaju* 271
8. Marian Grabowski, *O antropologicznych interpretacjach „Promieniowania ojcostwa” Karola Wojtyły/Jana Pawła II* 293
9. Anna Karoń-Ostrowska, *Filozofia dialogu w „Promieniowaniu ojcostwa” Karola Wojtyły/Jana Pawła II* 313
10. Mirosława Ołdakowska-Kuflowa, *„Brat naszego Boga” Karola Wojtyły na tle literackich kreacji postaci Adama Chmielowskiego* 321
11. Marta Kocoń, *Jak kształtował się „Brat naszego Boga”?* 349

III. Aneks

Wybrane utwory literackie i zdjęcia z konferencji „Karol Wojtyła/Jan Paweł II wobec tradycji polskiej kultury literackiej i artystycznej” oraz towarzyszącego jej koncertu 369

Indeks osobowy 381

Noty o autorach 391

WPROWADZENIE

Wracając do krakowskich wspomnień w pięćdziesiątą rocznicę święceń kapłańskich, Jan Paweł II tak rekonstruował sens swoich studiów polonistycznych:

Odkrywając słowo poprzez studia literackie czy językowe, nie mogłem nie przybliżyć się do tajemnicy Słowa – tego Słowa, o którym mówimy codziennie w modlitwie „Anioł Pański”: „Słowo stało się ciałem i zamieszkało wśród nas” (J 1, 14). Później zrozumiałem, że te studia polonistyczne przygotowały we mnie grunt pod inny kierunek zainteresowań i studiów: mam na myśli filozofię i teologię¹.

Z jednej strony polska kultura literacka okazała się początkiem drogi ku powołaniu i jednym z ważnych impulsów duchowej formacji, z drugiej – przyszły papież stał się i jej współtwórcą (jako poeta, dramaturg, aktor Teatru słowa Mieczysława Kotlarczyka), i myślicielem rozważającym jej etos oraz rolę w historii. Ten ostatni aspekt znalazł wyraz nie tylko w utworach literackich, ale po 1978 roku przeniknął także do nauczania papieskiego, dzięki czemu polska tradycja zaczęła, przynajmniej pośrednio, szerszym nurtem docierać do różnych zakątków świata.

Autorzy studiów zebranych w tym tomie postawili pytania o główne wątki tej tradycji i sposoby jej obecności przede wszystkim w twórczości literackiej Karola Wojtyły/Jana Pawła II, ale pokazali także współbrzmienia i kontynuacje w jego piśmarstwie teologiczno-filozoficznym i duszpasterskim. Kwestie te były już podejmowane, ale są ciągle dalekie od wyczerpania, a mijający czas pozwala korygować udzielane wcześniej odpowiedzi. Książka przynosi spojrzenie na problem z różnych perspektyw badawczych; przeważa per-

¹ Jan Paweł II, *Dar i Tajemnica. W pięćdziesiątą rocznicę moich święceń kapłańskich*, Kraków 1996, s. 10, 11.

spektywa historycznoliteracka o nachyleniu komparatystycznym (zwłaszcza w części II), ale towarzyszy jej i refleksja językoznawcza (studium Anny Kozłowskiej), i teoretycznoliteracka (studium Andrzeja Stoffa), i filozoficzna (Marian Grabowski, Anna Karoń-Ostrowska, Aleksander Sztramski). Autorzy studiów zebranych w I części tomu szukają odpowiedzi na pytania odnoszące się do wątków obecnych w nawiązaniach do polskiej kultury w całym dorobku Karola Wojtyły/Jana Pawła II. Sprawdzają możliwości syntetyzujących ujęć opartych na badaniu różnych kontekstów, na przykład: biograficznego, związanego z młodzieńczą formacją przyszłego pisarza i księdza (Marta Burghardt), eklezjalnego i filozoficzno-estetycznego (Jan Okoń, Aleksander Sztramski), biblijnego (Zofia Zarębianka, Anna Kozłowska), kulturowego (Krzysztof Dybciak), estetycznego (Bernadetta Kuczera-Chachulska, Anastazja Seul). W interpretacyjnych zbliżeniach zebranych w części II dominuje albo podejście komparatystyczne, albo immanentna interpretacja. W pierwszym przypadku uwaga piszących skupia się na odczytaniu w analizowanych utworach inspiracji konkretnymi ideami i konwencjami (przede wszystkim romantycznymi i młodopolskimi), dziełami i autorami. W drugim – mamy do czynienia z interpretacjami sięgającymi po takie metodologiczne klucze, które otwierają niedostrzeżone dotychczas znaczenia utworów (na przykład antropologiczne odczytanie *Promieniowania ojcostwa* w studium Mariana Grabowskiego, czy zastosowanie krytyki genetycznej przez Martę Kocoń w czytaniu dramatu *Brat naszego Boga*). Widać w tej części pewną dominację zainteresowania dramatami medytacyjnymi, co może prowadzić do wniosku, że to właśnie w tej formie gatunkowej ogniskują się główne linie nawiązań do polskiej tradycji literackiej i że to właśnie taki kształt literacki okazał się najbardziej pojemnym sposobem wyrażenia autorskiej myśli. Wydaje się jednak, że w świetle całej książki sugestia taka jest tylko częściowo trafna. Medytacja i dialog, rozumiane także jako rozmowa z personalistycznie traktowaną tradycją kultury, są jakościami określającymi twórczość Karola Wojtyły, ale ich wybór jedynie wtórnie odnosi się do sfery literackich konwencji; jest przede wszystkim wyborem egzystencjalnej postawy.